

22

ACEASTĂ EDIȚIE APARE SIMULTAN ÎN 50 DE ȚARI

Această
Ediție specială
a fost
sponsorizată
de Fundația
Est-Libertés și

EST-LIBERTÉS
realizată de
Revista "22"

Foto: Blaudini/SYGMA

Preț: 30 Lei

OSLOBODENJE

COTIDIAN INDEPENDENT DIN BOSNIA - HERTEGOVINA

Redacția : Președinte-director general : Salko Hasaneffendic. Redactor șef : Kemal Kurspahic

Puteți să susțineți

OSLOBODENJE

prin donațiile
dumnevoastră la:

Reporters sans
frontières 17, rue de
l'Abbe de l'Epée 34000
Montpellier, Franța

BUCUREȘTI
16 SEPTEMBRIE 1993

EDITIE
SPECIALE
1943-1993

Foto: Danilo Katanovic

Secretul bambusului

Cînd redactorul meu şef a venit să mă anunţe, destul de oficial, că trebuie să scriu o pagină despre Bozo Stefanovic, am tresărit: "Dar ieri trăia!" Însă zîmbetul larg al lui Kemal Kurspahic şi cel al lui Zlatko Dizdarevic mi-au îndepărtat acest gînd negru. De fapt, nu era vorba decît de un text de prezentare care să-i însoţească desenele.

Îmi lipseau cuvintele pentru a putea descrie munca lui Bozo Stefanovic, unul dintre primii noştri caricaturiști, care a venit la Oslobodenje acum treizeci de ani, colaborator la multe publicații ale editurii. Definițiile obișnuite ale caricaturii nu se potrivesc stilului său de a

desena, liniei sale care stabilește legături între oameni. Desenul său nu urîtește pe nimeni, nu caută să rânească. În schimb, este un sprijin pentru noi; linia creionului său este o ultimă soluție salvatoare. Chiar și în aceste vremuri cînd, în fiecare clipă – acasă, în drum spre redacție, la birou – frica de cel mai rău lucru care s-ar putea întîmpla ar apărea ca justificată.

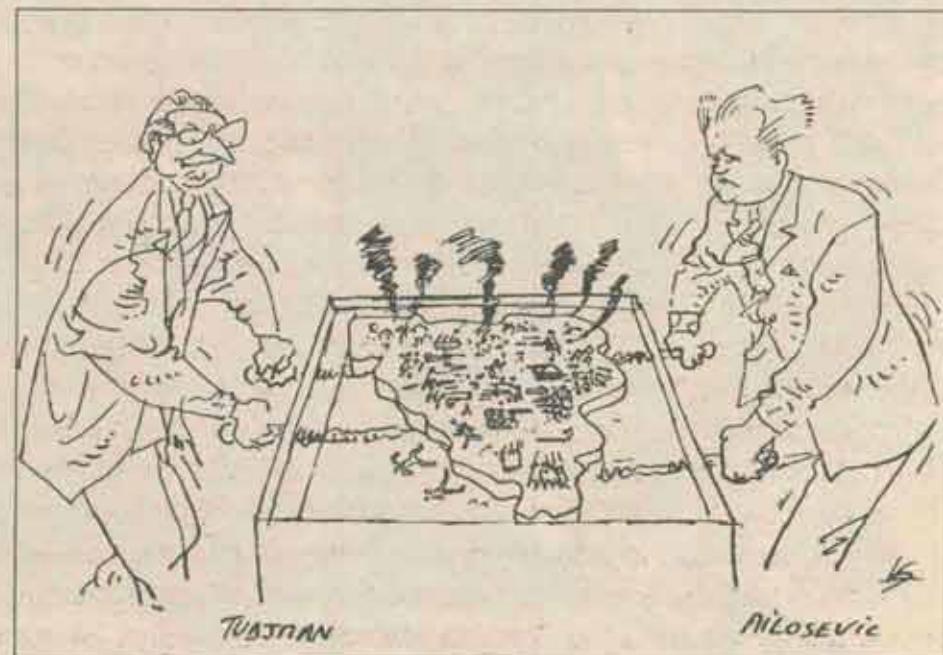
Lui Bozo nu îl mai este frică; la fel și nouă tuturor. Frica lui s-a stins de mult, din 5 aprilie 1992, cînd plecase, cu o floare în mînă, spre unul dintre podurile din Sarajevo (traversarea acestui pod ne-a fost interzisă de atunci, partea de oraș de pe

celălalt mal este ocupată, mai mulți colegi de-a noștri sunt sechestrati acolo). De cealaltă parte, "oamenii cu ciorapi" – membri ai Partidului Naționalist Sîrb (SDS) cu față acoperită de un ciorap – trăgeau asupra mulțimii. Mulțimea purta bannerole pe care scria: "Orașului Sarajevo, cu dragoste..." și cînta. Din acea zi, Bozo evită cu grija să verse cerneală peste foile sale albe și duce cu el o carte foarte frumoasă, o poveste cu zîne, intitulată **Secretul bambusului**.

Uneori, umorul negru este cel care invadează desenele sale: un om trage de o sfoără pe care și-a legat-o în jurul gîtelui, de jur împrejurul lui

copacii săi tăiați, nu are de ce să se spînzure. Dar chiar și în clipe asemănătoare, Bozo are altceva în sufletul lui. Dacă imaginea unui mesteacân doborât îl rânește, mai este una care nu încetează să-l urmărească. În timp ce se tăia ultimul copac din parcul unui liceu din Sarajevo – cel sub care generații de tineri au fumat prima lor țigară, unde au apărut primele grupuri rock din Sarajevo – un tînăr stătea în picioare, sprijinindu-se de cîrjele sale de lemn nou-nouțe. Cracul gol al pantalonului său Levi's flutura ușor în vînt.

Nada Salom
(mai 1993)

EDITORIAL

Oslobodenje la 50 de ani

De la începutul războiului, toată lumea a urmărit publicația OSLOBODENJE. și azi, cînd sărbătorim a 50-a sa aniversare, comunitatea internațională a ziariștilor va fi prezentă alături de noi. La fel ca în urmă cu 50 de ani, cînd acest ziar a fost fondat de către luptătorii din rezistență din munții Bosniei, ocazia va fi marcată prin condiții excepționale. La cincizeci de ani de la eliberarea de sub ocupanții naziști, OSLOBODENJE este din nou în centrul luptei pentru libertate a popoarelor din Bosnia.

Birourile redacției ziarului OSLOBODENJE, cîndva mîndria noii arhitecturi din Sarajevo, sînt acum un morțan de ruine și cenușă. Totuși, în ciuda nesfîrșitelor intreruperi de curent electric și apă, lipsiți de fax și telefon, în imposibilitatea de a obține corespondență de la agenți și echipament de bază, putem încă scoate ziarul

în fiecare noapte, dacă este nevoie, chiar la lumina luminării. și în fiecare dimineață, locuitorii orașului Sarajevo își pot cumpăra ziarul pe stradă.

În ciuda pierderilor materiale și umane pe care le-am suferit – cinci ziariști omorîți, peste doisprezece ziariști dispărui fără urmă și în jur de treizeci răniți – spiritul liber al ziarului nostru este mai puternic decît oricînd. Personalul ziarului OSLOBODENJE reprezintă imaginea reală – nu numai etnică, ci și etică – a Bosniei-Herțegovina. La noi, croați, musulmani și sîrbi, care sînt cu toții cetăteni bosniaci, continuă să lucreze împreună, la fel ca înainte de război. Ei luptă în fiecare zi să scoată ziarul care a devenit simbolul rezistenței din Sarajevo. Întreaga populație a asediatului Sarajevo se identifică cu OSLOBODENJE.

Mai mult ca oricînd, pe lîngă competența noastră

profesională, avem "spiritul ziarului OSLOBODENJE" care conferă forță sa specială de convingere fiecărui lucru pe care-l scriem. și într-adevăr, ziarul nostru a primit cîteva dintre cele mai importante premii internaționale pentru ziaristică din Spania, SUA, Franța, Marea Britanie, Scandinavia. Dacă ziarul nostru a reușit să supraviețuască, în ciuda condițiilor atroce impuse de război, aceasta se datorează și solidarității ziariștilor din toată lumea. Cînd nu am mai avut hîrtie, cînd am pierdut toate liniile de comunicație, cînd alimentele erau pe sfîrșite, ziariștii din Europa și din întreaga lume s-au unit pentru a ne ajuta. Pentru toți cei care lucrau la OSLOBODENJE, acest sprijin material a fost crucial.

Dar mult mai prețios a fost sprijinul moral pe care l-am primit. În timpul celor mai grele zile ale asediului, sub

cele mai ucigătoare bombardamente, certitudinea că nu suntem singuri, că încă facem parte din marea familiei a ziariștilor ne-a ajutat să ne întărim voința de a supraviețui.

În plus, suntem siguri că mulțumită solidarității internaționale, vom putea să ne reclădim birourile de îndată ce orașul nostru va fi eliberat... Noua clădire va fi un monument ridicat spre gloria ziarului care a refuzat să moară, care a dovedit, continuind să apară în fiecare zi de război, că mitralierele, tunurile și tancurile nu sunt suficiente pentru a înăbuși libertatea de exprimare. Această libertate, pe care noi am apărat-o, va fi cea mai dureroasă, dar și cea mai frumoasă pagină din istoria de cincizeci de ani a ziarului OSLOBODENJE.

Kemal Kurspahic
Redactor-șef

Foamea

Cu burta goală, Sarajevo a comemorat aniversarea sosirii primului convoi de ajutor umanitar. Foamea se răspindește ca o epidemie, de la o familie la alta, de la cei mai în vîrstă pînă la cei mai tineri.

Lumea care ne-a arătat o față a ei, trimițînd anul trecut făină și pachete cu alimente la Sarajevo pentru ca să supraviețuim pînă la deznodămîntul politic sau militar, ne arată acum o alta: nepăsarea cincică în față faptului că sute de mii de oameni nu mai au nimic de mîncare și nici măcar suportul speranței, care să ne întărească acum, cînd suntem epuizați psihic.

Anul trecut a fost animat de sosirile și suspendările ajutorului umanitar. Atît cei care au gîndit operațiunile, cît și executanții lor au fost supuși criticii. Ajutoarele soseau neregulat, orice "desperados" putea sau să-l opreasca în lungul drum dinafară pînă în Sarajevo sau să pună sechestrul pe convoi între exterior și Sarajevo. Operațiunea stătea sub semnul returnării. Nu se cunoștea greutatea inițială a pachetelor trimise și nici al furturilor de pe drum.

Cantitatea de hrană distribuită la Sarajevo se situează între răjiile lagărelor de concentrare și minimul prevăzut de normele alimentare. Becul de avertizare s-a aprins atunci cînd benzina nu mai era de mult.

Singurul efect incontestabil produs de aprovisionarea prin ajutoare umanitare este, pe de-o parte, umiliința faptului că ești obligat să primești pomană, iar pe de altă parte, latura inumană a acestei pomeni. Dar deprimarea care provoacă această foame este mult mai flagrantă.

Căci pomana nu mai sosește; poate că ea nu va mai sosi niciodată. Importanța reacțiilor de genul grevei foamei, inițiată de funcționarii municipali, rezidă în rezultatul lor. În primul rînd, atestă că președinția dovedește acum mai multă cumpătare decît în momentul cînd a refuzat ajutorul umanitar în semn de solidaritate cu Bosnia răsăriteană. Apoi, această grevă a foamei, cel puțin în prima ei fază, cînd se poticnea, a adus orașului indispensabila notă de humor negru care i-a permis să treacă prin următoarele luni de război.

Majoritatea muritorilor poate spune: "Nu luă această carte. Este prea profundă. Nu vei ajunge la sfîrșitul ei!". Dar hrana spirituală, fie ea umorul negru plin de calorii, nu va înlăuci niciodată făină, zăhărul și uleiul. Nu putem ieși din criză în rolurile unor mari inocenți naivi. Desigur, este nedrept. Va trebui încă o dată să știm la ce ușă să batem ca să găsim de mîncare.

Hamza Baksic
(2 iunie 1993)

INTERVIU

cu KEMAL KURSPAHIC – redactorul-șef al revistei OSLOBODENJE

O redacție multinațională în mijlocul unui război etnic

Care sunt condițiile în care se lucrează acum la Oslobodenje și în ce măsură diferă ele de cele din aprilie '93?

Nu diferă, din păcate. Ca și înainte se lucrează în adăpost. Astăzi de dimineață, de pildă, cînd am telefonat, colegii mei se aflau într-o situație tehnică dificilă, nu aveau lumină electrică. Oslobodenje lese tot în 8 pagini, hîrtie mai avem încă din stoc (pentru că s-a redus numărul de pagini): 10 tone de hîrtie

austriacă pe care ne-au procurat-o Reporters sans frontières. Din cei 60 de redactori și reporteri, o echipă de 10 lucrează, ca de obicei, în adăpost, de luni pînă luni. Salariile sunt simbolice: al meu, de pildă, se poate traduce în 10 mărci. Mă gîndesc cu neliniște că se va termina hîrtia din stoc.

Cîți dintre cei ce lucrau la Oslobodenje au plecat? Cîți au fost răniți? Cîți au dispărut?

Cînd a început războiul am anunțat într-o sedință specială că vom ajuta femeile cu copii să plece la Belgrad sau la Zagreb și am cerut fiecăruia să aleagă dacă rămine sau nu în redacție. Atunci nimeni nu a vrut să plece. Trei-patru au fugit mai tîrziu, dar nici unul nu a plecat la presa adversă (Televiziunea de la Pale, de pildă). Trei au murit, alii cinci se află în teritoriile ocupate de sîrbi: nu mai avem nici o știre despre ei și probabil sînt morți. Alți 20 au fost răniți, majoritatea răni grave.

O colaboratoare a revistei noastre, care se întorsește de curînd de la Belgrad, spunea că opinia publică din Serbia este foarte obosită de acest război.

Da, sunt obosiți. Numai că îl justifică. Justifică ceea ce se petrece.

Cum ați descrie situația actuală și ce previziuni ați putea face?

Situația este disperată: 14 luni de asediu, majoritatea teritoriilor ocupate, comunitatea internațională mai degrabă indiferentă față de genocidul din Bosnia-Herțegovina. Ajutoarele umanitare sunt utile, bineînțeles, dar dacă doar

ACUM UN AN...

Toti sănt copiii noștri

"Ieri la cimitirul Lav...". De cîte ori, în ultimele luni, am început un articol cu aceste cuvinte? Într-adăvar, războiul nu este altceva decît o nesfîrșită cronică a deceselor...

Ieri, deci, la cimitirul Lav, au avut loc funeraliile Sanelei Memic. Avea zece ani. Cu o săptămînă în urmă fusese rănită la cap de o schiță, chiar în fața clădirii unde locuia, pe strada Djordje Andrejevic Kun, în apropierea vechiului loc de paradă. Duminică după-amiază am aflat că murise din cauza rănilor.

Era 3 august 1992. O zi toridă de vară. Am ajuns la vechiul loc de paradă în jurul orei unsprezece. Chiar în momentul în care m-am oprit în față întrării în bloc să produc o groaznică explozie în spatele meu. Am auzit zgomotul unei mașini aruncate în aer și o ploaie de bucăți de metal lovind ferestrele și zidurile. La zece metri de mine am văzut un nor de fum și de praf. Tipete au umplut văzduhul, tipete de copii. Un grup de oameni se îngheșau în ușa casei vecine; lîngă o ladă de gunoi zăcea două trupuri. Un bărbat într-o jachetă de camuflaj s-a apropiat și m-am alăturat lui. Am ridicat un tînăr care zacea lîngă pubelă și l-am pus în mașină. În

acel moment a căzut o a doua bombă.

Tînărul care zacea pe locul din spate al mașinii era plin de singe. Avea un braț fracturat, brațul stîng, cred. Era singe peste tot. Fața lui era albă ca varul și repeta într-un: "Nu-mi mai simt brațul, nu-l mai simt..."

Un bărbat purtînd în brațe o fetiță, alerga către noi. Era înnebunit de durere și striga: "Copila mea este rănită, copila mea...". Fata era inconștientă; în spatele ei și al bărbatului care o aducea se vedea o dîră de singe. I-am așezat pe locul din față. Am scos din mașină cele o sută de exemplare din OSLOBOĐENJE pe care le luasem să le vînd pe locul de paradă și le-am aruncat în stradă. În acel moment, oamenii ne-au adus un alt tînăr. Îl cunoșteam. Se numea Samir și suferise de curînd o rană serioasă în piept. De data asta era rănit la picior. Deasupra genunchiului era un bandaj. Ormul cu fetiță, încă strigînd că-i murea copilul, s-a mutat în spate, lîngă tînărul cu brațul rănit, în timp ce Samir s-a așezat în față. Abia am pornit motorul cînd ne-a fost adusă o altă persoană, o femeie care singera la picior. Am ajutat-o să se suie în portbagaj.

ne întîrzie data morții noastre, n-au nici un sens. Toate deciziile și comunicatele solemnă care se dau sănătatea un mod elegant de a te spăla pe mîini. Eu nu mai vîd acum posibile decît două scenarii:

1. Dacă nu se va întreprinde nimic de către comunitatea internațională războiul va mai dura 6 luni-1 an pînă cînd locuitorii Bosniei-Herțegovina vor fi exterminati sau goniti (umiliți, goniti, violați). Dintre aceștia 70.000-80.000 sunt sîrbi, pentru că sîrbi din Sarajevo sunt la fel de expuși a fi ucisi, răniți etc. La Oslobodenje, de pildă, 30% dintre jurnaliști sunt sîrbi. Dacă nu se intervine, se va ajunge la ceea ce se dorește, adică la o mare Serbie etnic pură.

2. O intervenție internațională pentru a-i susține pe bosniaci – pentru a susține un stat membru al ONU. Pentru că nu poate exista negociere cu cei care nu înțeleg decît limba lor.

Ce părere aveți despre planul Vance-Owen?

La Washington l-am întîlnit pe președintele Clinton. Am propus un coctel făcut din cinci ingrediente: 1. Să se bombardeze artilleria și tîntele militare care asediază. 2. Să se ridice embargo-ul asupra armelor. Dacă se ridică acest embargo, atunci echilibrul se refac și nu mai este nevoie să fie trimiși soldați. 3. Să se înăsprescă embargo-ul asupra Serbiei, pentru că ea să devină nu doar dormită de cooperare, ci chiar entuziasmă. 4. Să fie

Tot ce a urmat în timpul drumului pînă la Unitatea de Urgență a fost ca într-un vis. A fost ca un coșmar în care fiecare secvență era improscată cu sînge. Era sînge peste tot. Fetiță, rănită la partea posterioară a capului, a fost inconștientă mai tot timpul. N-am îndrăznit să o privesc. Am văzut un braț mic atîrnind, părul năclat de sînge, lipit de frunte și de obrajii. La un moment dat am crezut că a deschis ochii negri și goi. Bărbatul care o ținea nu a încetat să vorbească, fiind după cît se pare într-o stare de soc. Îmi amintesc că striga: "Mai repede, mai repede, prietene! Copilul meu încă trăiește, încă trăiește!" Puțin mai tîrziu a continuat: "Este caldă, încă mai este caldă, prietene!". Apoi: "Doamne, se răcește. Blestemăți! Am să-i omor, criminalii îăia, nimeni nu mă va opri! Copilul meu încă trăiește prietene!".

Cei doi bărați tineri și-au pierdut și ei cunoștința. Samir, care stătea în față, și-a lăsat capul pe umărul meu. Singele îi șiroia din picior și se îmbiba în carpetă de pe podea. Am aflat că pe celălalt, din spate, îl chema Slavisa; a reușit să se țină treaz un timp, dar apoi a leșinat. Femeia din portbagaj era mama fetiței. Mi s-a spus că se numea Stefica.

Toți patru au fost primiți la Unitatea de Urgență. Peste două sau trei minute au adus-o pe fetiță înapoi la noi, cu un bandaj alb infășurat în jurul capului. Trebuia să ducem la Spitalul Central. Am suiat-o din nou în mașină și am plecat din nou urgent. Zece minute mai tîrziu a sosit o ambulanță

cu ceilalți trei răniți. I-am văzut pe Samir și Slavisa, inconștienți, purtați pe tărgi. Un bărbat în alb avea grija de ei, ținea o sticlă cu lichid deasupra capetelor lor. Femeia, rănită la picior, stătea într-un cărucior și aștepta pe corridor în fața ușii în spatele căreia doctorii se luptau să salveze viața fizicei ei.

Pe corridor, bărbatul care o purtașe pe fetiță pînă aici, și-a scos cămașa îmbibată de sînge. Ne-am dus amîndoi la toaletă să ne spălăm pe mîini.

Am schimbat cîteva cuvinte. Mi-a spus că fetiță se numea Sanela.

– Tatăl ei o să-să piardă mintile cînd o să afle, a spus el.

– Nu-i fiica dumneavoastră?, am întrebat eu.

– Nu, dar era copilul meu preferat din bloc.

– Tot spuneai: "Copilul meu moare!".

– Este într-adevăr favorita mea. Nu săn toți copiii ăștia copiii noștri?

Am aflat mai tîrziu că bărbatul se numea Mirsad Kreco.

Ne-am întors la vechiul loc de parădă, în arșiță. Coșmarul continua. Era sînge peste tot. Un strat gros de sînge se uscăse pe locul din spate al mașinii mele. Era sînge peste tot: în portbagaj, sub picioarele noastre, pe portierele mașinii. În locul unde i-am ajutat pe răniți să se suie în mașină mai erau încă bălți mari de sînge pe pămînt. În seara aceea, o ploaie torențială le-a spălat complet.

Am adunat ziarele ca să le

aduc înapoi în oraș. I-le-am dat lui Stanko Steiner, vînzătorul ambulant. A doua zi, a spus: "N-am vîndut nimic. Nimănii n-a vrut să cumpere ziare pătate de sînge".

Două sau trei zile mai tîrziu, în aceeași parte a orașului, un proiect trimis din pozițiile sîrbilor a ucis o fetiță de doi ani. În ziua următoare, în fața altei clădiri, a fost ucis Dragan Balaton, în vîrstă de opt-sprezece ani. Voia să traverseze aleea care separă cele două clădiri, o distanță de aproximativ treizeci de metri. Proiectul a căzut chiar în fața lui. Un buchet de flori a fost pus pe locul acela.

Răniții din clădirea numărul trei se înșănătoșeau încet. Stefica nu avea nevoie de spitalizare, se putea întoarce acasă imediat. Doctorii au reușit să-să salveze brațul lui Slavisa și piciorul lui Samir. Sanela, favorita lui Mirsad Kreco, a murit. Lumina care a licărit și s-a stins în ochii ei, șiroalele de sînge care au dus cu ele orice fărâmă de viață, minuța care încerca să gonească umbra morții și care s-a odihnit în părul ei, aceste frânturi alcătuiesc ultima imagine pe care i-am păs-

trat-o. Din cauza acestei imagini se pare că mi-am pierdut definitiv speranța că acest război se poate curma curind. Va mai continua pentru mult timp, pînă cînd toți martorii masacrului din ziua toridă de august vor dispărea și ei la rîndul lor. Dar cel mai mare rău nu este omorîrea trupurilor noastre, ci a sulletelor noastre. Și de aceea războiul este cu adevărat fără sfîrșit...

Vlado Mrkic,
(12 august 1993)

Foto: Patrick Robert/SYGMA

impusă, nu doar propusă o soluție. Pentru că planul Vance-Owen nu este după părerea mea o soluție. Nu poți diviza o țară, nu o poți împărți. Nu poți face un stat bosniac cu minorități supuse și umilitate de ceilalți: ar fi o soluție opusă tradiției culturale bosniace. Cum toate aceste teritorii sunt amestecate, nu le poți diviza. 5. Să fie organizat un tribunal care să judece crimele de război. Acești ar fi un mod de a permite funcționarea justiției și oprirea violenței.

Experiența românească privind victimele din decembrie '89 și iunie '90 mă face să fiu sceptică cu privire la judecarea unor astfel de crime în această parte a lumii. Chiar cred că să ar putea?

Cred că trebuie încercat. Eu cunosc cel puțin 50 de persoane vinovate de ceea ce s-a petrecut la noi. De pildă, șeful poliției dintr-un mic sătuleț, cu care cîndva am fost coleg și care a organizat lagăre de concentrare. Mama și tatăl meu vîtreag au plătit 2.000 de mărci poliției doar ca să poată pleca, fără să ia dintr-o întreagă gospodărie nimic cu ei. Generalul Ratko Mladić a fost auzit de toată lumea la radio dînd comenzi cînd se bombardă Sarajevo. La Televiziunea de la Pale s-a spus că noi dăm copiilor sîrbi să fie mîncăti de lei.

Care este opinia dumneavoastră despre referendum?

Referendumul a fost ilegitim. Nu poți să faci referendum în teritoriile ocupate.

Gabriela Adameșteanu
(Berlin, 26 mai 1993)

Imperiul urii

Orice persoană care supraviețuiește acestui război din Bosnia va trebui să lupte împotriva urii proprii și a urii celorlalți.

Majoritatea celor din Vest – fie ei diplomați, ziariști sau membri ai organizațiilor umanitare –, cind ajung în Bosnia și sunt confruntați cu marea tragedie care se desfășoară acolo încearcă să găsească rădăcinile iadului din jurul lor. Cît timp stau în țara noastră, au grija să nu se aventureze în punerea unui diagnostic, dar de îndată ce s-au întors acasă, aproape toți povestesc că au fost martori unei manifestări fără precedent a urii interetnice.

De îndată ce pre-

ședintele Statelor Unite, Bill Clinton, a fost convins de teoria urii milenare din Bosnia, a anunțat o schimbare a atitudinii Americii în sensul unei intervenții militare pentru a-i reține pe sârbi în Bosnia. Totuși, ura interetnică nu este singura prerogativă în Bosnia. De-a lungul secolelor dificile de coexistență, între musulmani, sârbi, croați și evrei au avut loc, cu siguranță, izbucniri de ură, dar această ură a fost contrabalanșată de iubire.

Radovan Karadžić, liderul sârbilor bosniaci, i-a amintit pe musulmani cu exterminarea că nu vor fi de acord să trăiască în Iugoslavia mutilată a lui Milošević. Astăzi, acest naționalist, vinovat pentru cele mai cumplite crime de război, spune că viața în comun cu musulmanii este imposibilă.

Nu a fost ura interetnică cea care a provocat războiul (care nici nu a început ca război civil), dar brutalitatea agresiunii sârbe a dat roade. Ura și răzbunarea au recrutat adepti

noi, deseori șovăitori. Nici unul dintre cei care au pierdut cele mai apropiate și mai iubite ființe, ale căror case au fost golite și arse, nu va putea uita ce s-a întîmplat. În Balcani, casa este un loc mitic, simbolul vieții însăși. Auzi mulți oameni care au suferit, spunând: "Vom răzbuna fiecare piatră din casa noastră.". Nu toți vom urma acest strigăt disperat, dar unii, cu riscul propriei condamnări, vor ceda acestei nebunii. Minia și ura colectivă vor fi efectele inevitabile ale acestui război și vor rămâne cu noi mulți ani de acum încolo. Masacrele produse de sârbi și de croați alcătuiesc un capitol important în istoria urii între popoarele din Balcani. Ura a fost impusă din exterior asupra musulmanilor, dar, în fapt, azi diferența pare neglijabilă. Sârbii sunt, fără îndoială, cel mai elocvent caz patologic. Ei au fost cei care au pus în mișcare angrenajul urii pentru a realiza purificarea etnică, acuzându-i pe musulmani și pe croați de crimele împotriva minorității sârbe.

Cruzimea cu care sârbii și-au îndeplinit misiunea de purificare etnică în teritoriile ocupate depășește orice înțelegere, indiferent de pretextele politice aduse. Singurul lor scop a fost acela de a dovedi

Occidentului că popoarele din țările noastre sunt incapabile de a trăi împreună, în pace. Din nefericire, trebuie să admitem că Radovan Karadžić a obținut cîteva rezultate remarcabile în acest domeniu. Aceasta va să fie singura sa victorie în acest război. O victorie diabolică și macabru, care nu va rezista mult dar care este, totuși, o victorie. Dar mai rămîn cîteva enclave în care spiritul coexistentiei s-a păstrat. Înainte de război, Sarajevo era modelul acelei armonii și toleranțe interetnice către care aspiră întreaga Europă. Si acest oraș a fost rănit, dar în ciuda orice, a reușit să apere spiritul esențial al tradiției bosniace. Cu un an în urmă, tînărul actor din Sarajevo, Nermin Tulic, a fost serios rănit de un proiectil cetnic. Se întorcea acasă de la teatru și mai avea de străbătut cincizeci de metri cînd a aterizat proiectilul. Si-a pierdut ambele picioare. Soția sa este sârbă și își cresc împreună cele două fiice. Nermin se pregătește acum să-și rela munca și declară: "Deodată, am simțit această ură crescind în mine. Această mică victorie este singura pe care Karadžić și colegii lui au cîștigat-o asupra mea. Dar mă voi elibera de ea, am să scot ura din mine...".

Orice persoană care supraviețuiește acestui război, va trebui să mai lupte împotriva propriei sale urii și împotriva urii celorlalți. Încă nu se întrevede nici un semn de terapie colectivă la orizont.

Goiko Beric
(17 iunie 1993)

Un tată și fiica sa, victimele unui tir de mortiere

Căderea în care
Oslobodenje
continuă să apără
distrusă
în proporție de 90%

Foto: Danilo Krstanovic

O duminică în rezervație

Foto: Patrick Chauvel

Fluieratul trăgătorilor de vară, gînguritul obuzelor de 80 de milimetri, focuri arzătoare: asupra rezervației Sarajevo se revarsă o altă duminică idilică.

Cu bazuci goale, jucîndu-se cu lansatoare de grenade și șrapneluri, copiii au coborît la subsol să-și petreacă o altă splendidă zi de vară.

Ca pretutindeni, bărbații s-au dus la locurile de parcare pentru a se juca cu mașinile lor. Își vor petrece ziua demonțind țeava de eșapament, montînd filtrele lipsă, reparînd capotele arse, scaunele distruse. Există oare vreun mod mai plăcut de a-ți petrece timpul decît lustruind mașina, chiar dacă este arsă?

Treburile strict domestice sunt făcute, ca de obicei, de femei. De îndată ce scapă de soții și de copii, se spesc muncind în casă. Pun folie de staniol la ferestre, semn sigur că este o sărbătoare sau scot trei oale cu apă. Iar pentru apa

specială, care se bea întotdeauna la masa de duminică, ele merg la moschee. De la muntele Hurn, aduc lemn și fac focul. Apoi deschid o conservă mare și trîntesc o mîncare de varză pe cinste. Ce festini!

Negocierile tripartite, mediate de FORPRONU, s-au desfășurat la aeroport încă de dimineață. Ideea este de a-i lăsa pe orășenii să aibă puțină apă, gaz, electricitate cu ocazia sărbătorii de duminică. Azi totuși lucrurile vor serioase. Chiar și telefoanele vor funcționa! Major și Mitterrand au transmis tradiționalele urări de duminică negociatorilor de la aeroport. Toată lumea vrea să dea orașului cîte puțin din ceea ce are nevoie pentru a crea o atmosferă festivă. Bill Clinton a sugerat chiar să se dea orașului Sarajevo atîta energie electrică cîtă ar fi necesară pentru iluminarea unei inscripții "Mulțumesc America". Dar aliații nu au fost de acord, iar

ideea a fost amînată pentru altă dată.

Din zona liberă a portului Ploce, pe Adriatica, Franjo Tudjman a trimis rezervației un dar special, de duminică, un buchet de "flori croate". Slobodan Milosevic a dat și el ordine ca rezervația să-și primească tratația de duminică cu ajutorul a șase lansatoare de rachete de ceremonie.

În fiecare duminică, lumea întreagă are un gînd bun pentru rezervație; și, mai ales, lumea islamică. Conferința Națiunilor Islamice a transmis rezervației cele mai sincere urări, ceea ce este mai mult decît a trimis pînă acum.

Din Rusia au venit, hodologind, cîteva căruțe cu turiști. Rușii adevărați nu sunt niciodată fericiți doar să se plimbe prin oraș, ca simpli turiști. Cînd pot, se apucă să vîndă insigne, steaguri, medalii și placetă cu Lenin, în schimbul pachetelor cu mîncare. Un moscovit fericit

a declarat: "Sînt mai multe conserve aici decît în toată Rusia!".

Dincolo de sîrma ghimpătă care înconjoară rezervația, pe coastele muntelui Trebevic, cetnicii și-au adus familiile și au organizat petreceri populare. Ei cîntă la un instrument tradițional și aruncă priviri ciudate sau grenade spre rezervație.

Duminica se îndreaptă, încet, spre sfîrșit și noaptea coboară peste rezervație. Încă o zi de odihnă lăsată în urmă. Miîne este luni. În rezervație, corvezile zilnice vor fi reluate: muncă și nimic altceva decît muncă, căutare de apă, de puțin pămînt pentru florile din balcon, cozi pentru ajutoarele umanitare, căutat în lăzile de gunoi și, foarte des, fuga din calea trăgătorilor și obuzelor. Dar locuitorii rezervației se vor împăca cu acestea, așteptînd alte duminici să vină, mai liniștite, duminici fericite.

Juso Prelo
(20 iunie 1993)

OSLOBODENJE ȘI SARAJEVO

Mai mult decât un ziar

De curînd, într-unul dintre multele texte pe care presa internațională le publică despre **Oslobodenje**, s-a putut citi: "Un ziar mic din Sarajevo, necunoscut ieri și aproape neinsemnat în ansamblul presei mondiale, devine azi simbolul luptei pentru informația necenzurată și pentru jurnalism în general." Chiar la Sarajevo, atunci cînd nu se prevedea deloc o asemenea evoluție a situației în Bosnia-Herțegovina, unul dintre angajații cei mai cunoscuți ai HCR, Larry Longenhoort, observa că, pentru orașul asediat, **Oslobodenje** este "mult mai mult decât un ziar". De atunci, această remarcă a devenit un fapt incontestabil, recunoscut atât de cei cărora nu le place **Oslobodenje**, cît și de cei care-l citesc.

Este greu de prezis astăzi viitorul acestui ziar și al ziariștilor care-l fac. Totuși, este clar pentru viitor că **Oslobodenje** va rămîne în istoria jurnalismului ca un exemplu onorabil și edificator.

Sînt trei motive esențiale care determină **Oslobodenje** să joace un rol inestimabil nu numai pentru locuitorii orașului, ci și pentru cei din alte zone. Înainte de toate, este un ziar care îndeplinește prima sa funcție, aceea de a informa locuitorii din Sarajevo – și, în afara orașului, pe toți cei la care ziarul poate ajunge – despre evenimentele din Sarajevo și din Bosnia-Herțegovina,

despre zonele din fostă Iugoslavie și despre lumea întreagă. În timp ce currențul electric, deci televiziunea și radioul nu funcționează, **Oslobodenje** este deosebit singura sursă de informație pentru concetătenii capitalei. Informațiile sale sunt cu atât mai importante cu cât, în ciuda nebuniei generale, redacția a reușit să-și păstreze independența și libertatea de acțiune. Astfel, ea a protejat informația de orice formă de violență.

Al doilea motiv pentru care **Oslobodenje** este unic este modul lui de funcționare. În condiții practic imposibile – la o sută de metri de linia de front, într-o clădire arsă, în permanentă atacată și bombardată, fără linii de comunicație, fără electricitate, apă și încălzire (în această iarnă erau -15° C în birouri) – ziariștii dau un exemplu de rezistență. Ei demonstrează că viața din oraș nu poate fi paralizată, ceea ce agresorul (atacanții) dorește (doresc) din toată inima.

Oslobodenje este dovada incontestabilă că la Sarajevo viața este mai puternică decât moartea. Din punct de vedere psihologic, este o mare victorie pentru locuitorii din Sarajevo și o înfringere semnificativă pentru forțele de ocupație.

În sfîrșit, ultimul motiv – pentru unii cel mai important: de la începutul războiului, ziarul a păstrat în redacția sa ziariști de toate naționalitățile. Muslimani, sărbi, croați continuă să

lucreze împreună, ca și în trecut. Profesionalismul lor este mult mai puternic decât delirul naționa-

list. Pentru acești ziariști, diviziunile naționale aparțin unei rațiuni primare și rezultă dintr-o forță de presiune exterioară. Ele nu sunt o "necesitate naturală" cum vor să o prezinte (infățișeze) ideologii neo-nazismului din Balcani, cu sprijinul multor conducători europeni. Faptul că viața în comun este posibilă, chiar și în cele mai rele condiții – ca în pivnițele de la **Oslobodenje** – este, poate, în favoarea ziarului pentru oamenii simpli din Bosnia-Herțegovina. Sîi aceasta îi atrage ura șovinilor și a fasciștilor care vor să divizeze Bosnia și care afirmă că viața în comun aparține trecutului și teoriei. Aceste motive, pentru care **Oslobodenje** este azi mai mult decât un ziar, sunt și cele pentru care "măcelarii" din Bosnia-Herțegovina vor să-l vadă dispărind.

Din nefericire, manevre politice din afara fostei Iugoslavii, în special de la Națiunile Unite, susțin atacurile zilnice împotriva ziarului (el fiind astfel privat de minimul necesar pentru lucru). Un singur exemplu: decizia conform căreia hîrtia pentru ziar și casetele pentru televiziune nu își "merită" locul în convoaiele cu ajutorare umanitare, rămîne neschimbătă. Sîi fără presiunea imensă exercitată de mai multe organizații internaționale, de asociații umanitare și de confrății noștri ziariști – cărora le mulțumim călduros –, ziarul nostru cu siguranță că nu ar mai putea apărea.

Se pare că **Oslobodenje** plătește prețul dezvăluirii ipocriziei incredibile a lumii întregi față de evenimentele din Bosnia-Herțegovina. Din păcate, situația va fi aceeași pînă la sfîrșit. Locuitorii acestui oraș o știu, ei care au pierdut totul în afara demnității lor.

De aceea **Oslobodenje** rămîne ziarul lor, oricare ar fi numărul paginilor sale, formatul sau culoarea hîrtiei.

Zlatko Dizdarevic
(16 septembrie 1993)

Ediții speciale ale ziarului **Oslobodenje** apar simultan în peste 50 de țări, scoase de următoarele publicații: Al-Ahram & Al-Ahram International (Egipt); Al-Fajr (Ierusalimul de Est); Al Quds (Ierusalimul de Est); An-Nahar (Liban); Cuore (Italia); Dagbladet (Norvegia); Dagens Nyheter (Suedia); Daily Yomiuri (Japonia); Delo (Slovenia); Demokrazia (Bulgaria); Der Standard (Austria); El Espectador (Columbia); El Diario de Caracas (Venezuela); El-Watan (Algérie); Feral Tribune (Croatia); Charlie Hebdo, La Croix, La Montagne, La Nouvelle, République du Centre-Ouest, La Voix du Nord, Le Bien Public, Le Courrier Picard, L'Événement du Jeudi, Le Parisien, Le Progrès, Le Provencal, Le Républicain Lorrain, Les Dernières Nouvelles d'Alsace, Midi Libre, Ouest-France, Sud Ouest (Franta); Frankfurter Rundschau (Germania); Gazeta Wyborcza (Polonia); Haaretz (Israel); Helsingin Sanomat (Finlanda); Het Parool (Țara Basilelor); Il Giorno (Italia); Il Piccolo (Italia); Jornal de Brasil (Brazilia); Kinyamateka (Ruanda); La Libre Belgique (Belgia); La Nacion (Chile); La Presse (Canada); La Presse (Tunisia); L'Archipel (Insulele Comore); La Repubblica (Italia); La Semaine Africaine (Congo); La tribune de Genève (Elveția); Le Mékong (Cambodgia); Le Messager (Camerun); Lidové Noviny (Cehia); L'Observateur (Malib); L'Opinion (Maroc); L'Orient – Le Jour (Liban); Madagascar Tribune (Madagascar); Magyar Marancs (Ungaria); Milliyet & Milliyet International (Turcia); Monato (Belgia); Monitor (Munte-negru); N'djamena Hebdo (Ciad); Publico (Portugalia); Remesha (Burundi); Republika (Macedonia); Rilindja (Kosovo); Sme (Slovacia); Sonntag Zeitung (Elveția); Sud Quotidien (Senegal); Tageszeitung (Germania); The Irish Times (Irlanda); The Jordan Times (Iordanie); The Namibian (Namibia); The Nation (Kenya); The Guardian (Marea Britanie); The Weekly Mail (Africa de Sud); Times of India (India); To Vima (Grecia); 22 (România); Vreme (Serbia); Weekendavisen (Danemarca); Yomiuri Shimbun (Japonia); Zeri Rimini (Albania); Za Rubezhom (Rusia).

Traducerile textelor au fost realizate de:
ADRIANA TUDOR,
IOANA PENESCU
Responsabili de număr:
GABRIELA ADAMEȘTEANU,
OANA ARMEANU
Procesare, corecțură,
tehnoredactare și grafică:
"22"
Tiparul executat la
"Progresul Românesc S.A."

